

*Ольга Петрівна Степченко,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

ОСОБОВИЙ АРХІВНИЙ ФОНД С. А. ТАРАНУШЕНКА З ФОНДІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МОНУМЕНТАЛЬНОГО ТА ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Надано загальну характеристику складу та змісту документів особового архіву відомого історика українського народного мистецтва та архітектури, вченого-мистецтвознавця, ентузіаста музейної справи С. А. Таранушенка та висвітлено історію його надходження у фонди Інституту рукопису НБУВ. На біографічному тлі проаналізовано комплекс матеріалів з історії українського народного будівництва як монументальних, так і житлових споруд. В аспекті досліджуваної теми висвітлена діяльність С. А. Таранушенка-музейника. Проаналізовано основні праці С. А. Таранушенка з історії народної архітектури, що зберігаються в Інституті рукопису НБУВ.

Ключові слова: С. А. Таранушенко, особовий архівний фонд, Інститут рукопису НБУВ, українське народне монументальне та житлове будівництво.

Серед численних особових архівів, що зберігаються у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІР НБУВ), почесне місце посідає документальний комплекс відомого історика українського народного мистецтва та архітектури, вченого-мистецтвознавця, ентузіаста музейної справи Стефана Андрійовича Таранушенка.

Майже 60 років життя С. А. Таранушенко присвятив дослідженню українських старожитностей у найширшому розумінні цього слова. Одним із перших серед науковців він здійснив мистецтвознавчий аналіз народної писанки; вивчав народний одяг, народні меблі та килими, кераміку, народне ткацьке ремесло та багато чого іншого. Та все ж найбільше С. А. Таранушенко був закоханий у народну архітектуру – монументальну та житлову.

Ще навчаючись на словесному відділенні історико-філологічного факультету Харківського університету, студент Таранушенко зарекомендував себе допитливим дослідником української старовини, багато подорожував по селах, розшукуючи й оглядаючи старовинні церкви. Через брак

спеціальної літератури він більше працював у архівах та музейних сховищах, аніж в університетській бібліотеці. Так, для написання своєї дипломної роботи С. А. Таранушенком було здійснено мандрівку Харківщиною, також він побував у Новгороді-Сіверському, Ново-Ропську, Чернігові, фотографував церкви та хати, робив креслення, працював в архівах. Результатом праці стала золота медаль за диплом.

По закінченні в 1916 р. університету С.А. Таранушенко був залишений при кафедрі теорії та історії мистецтва для підготовки до професури і призначений асистентом «красного мистецтва та старожитностей».

Влітку 1917 р. відбулася перша наукова експедиція С. А. Таранушенка – Університет відрядив його на Кавказ для ознайомлення з грузинською та вірменською архітектурою. Після досліджень у Тифлісі та Мцхета він прийняв пропозицію взяти участь у ще одній науковій експедиції, яку організував Кавказький історико-археологічний інститут для вивчення Ахалцихського повіту, Зарзми, Чуле, Сапари; вірменського городища Ані тощо. У своєму звіті після подорожі вчений-початківець писав: «Описания, к сожалению, оказались не всегда полными, местами не совсем точными... Поэтому мною во всех монастырях были сделаны, насколько позволяло время, промеры к поземным планам, корректирующие опубликованный материал, составлены дополнительные к описаниям заметки и сделан ряд ...фотографий» [1].

Такий скрупульозний підхід до наукової праці залишився у С. А. Таранушенка на все життя. Про кожну пам'ятку він збирав об'єктивні дані за розробленою ним самим анкетною, старанно обмірював будівлю, фотографував, укладав комплект креслень, додавав до цього витяги з рукописів та друкованих джерел. Паралельно він вивчав соціальні і матеріальні передумови монументального будівництва, зокрема заселення території, характер лісів, теслярське вміння, складав словнички будівельних термінів тощо. Крім того, С. Таранушенко розпочав студії житлового будівництва. Він обстежив усі харківські околиці, сфотографував понад 150 старовинних хат, зокрема й у Лебедині [2].

На той час житлом як мистецьким твором, як продуктом мистецько-архітектурної творчості українського народу наука практично не займалася. С. А. Таранушенку довелося розробляти наукові методи дослідження пам'яток архітектури, зокрема українського народного житла, яке тоді розглядалося лише як об'єкт побуту. «Наші дослідження над харківськими хатами, – писав молодий учений, – показали, що між ними можна знайти чудові зразки власно будівельної творчості і вони заслуговують на внесення їх до мистецьких пам'яток. ... значне число їх будовано майстрами з ласки Божої» [3].

Аналіз зібраного емпіричного матеріалу лягав в основу наукових праць С. А. Таранушенка. Так, його дослідження «Хата по Єлисаветинському пр. у Харкові» 1921 р. та «Старі хати Харкова» 1922 р. отримують схвальні відгуки фахівців, зокрема В. Січинський у своїй рецензії на перше видання пише: «... тема про українське хатне будівництво трактується наскрізь серйозно. Автор... підходить до сеї теми з цілком науковою метою, ... відчуває естетику і художній зміст архітектурної штуки... із величезною відданістю і якоюсь посвятою вложив силу праці в се ... видання» [4]. Наступна праця С. А. Таранушенка – альбом «Пам'ятки мистецтва старої Слобожанщини» – репрезентує 248 фотографій, що всебічно характеризують народне мистецтво краю XVII–XIX ст., зокрема монументальну і житлову архітектуру, малярство, графіку рукописних книг, скульптуру, килими, одяг (плахти, вишиванки), різьбу по дереву, кераміку, писанки [5]. Першим мурованим храмам Слобідської України присвячена стаття С. А. Таранушенка «Народні елементи в монументальній мурованій архітектурі Слобідської України XVII–XVIII ст.» [6].

Ще 1918 р. С. А. Таранушенко обійняв посаду старшого асистента Церковно-історичного музею м. Харкова. Так розпочався його музейний стаж і, відповідно, діяльність зі збереження старожитніх пам'яток культури України. І коли в січні 1920 р. розпочалася реорганізація всіх харківських музеїв, а також і музейних установ, евакуйованих із Західної України, він як фахівець з досвідом очолив новостворений Харківський музей українського мистецтва. Для збирання експонатів довелося організувати науково-практичні експедиції по всіх регіонах України. Зокрема, за два місяці, до кінця березня, вже було зареєстровано та сфотографовано 230 старовинних хат селянського типу м. Харкова.

Завдяки С. А. Таранушкові діяльність музею набула не лише популяризаційного, але й науково-дослідного та пам'яткоохоронного характеру. Так, протягом 1921–1922 рр. вченому вдалося завершити обміри та фотографування Покровського собору – визначної пам'ятки архітектури XVII ст. і в 1923 р. результати цього дослідження опублікувати у монографії «Покровський собор у Харкові», в якій він фахово довів відповідність собору традиціям дерев'яної храмової архітектури України [7]. Після захисту цієї праці як кандидатської дисертації в березні 1924 р. С. А. Таранушенко був обраний дійсним членом та завідуючим сектором мистецтва кафедри, а в 1924–1929 рр. – професором Харківського художнього інституту [8].

Співробітники музею розпочали комплексне дослідження архітектурних пам'яток Слобожанщини, зокрема обміри, фотографування, замальовки та виготовлення креслень дерев'яних храмів. У 1923 р. С. А. Таранушенко

разом із своїми колегами дослідив Кременчук і Золотоношу, в 1924 р. – Вінничину та Київ, у 1925 р. – Лебедин, у 1926–1927 рр. – Миргородщину, Прилуччину та Полтавщину, в 1930 р. – Кам'янець-Подільський та ін.

Працювати було важко. Зі спогадів С. А. Таранушенка знаємо, що все це не тільки вимагало напруженої роботи, але примушувало «на ходу» ставити і науково розв'язувати проблеми, пов'язані з побудовою експозиції музею. Доводилось займатися і архітектурою, і малярством; одночасно вивчати основні етапи розвитку орнаменту писанок і досліджувати історію килимарства; комплектувати твори; організовувати виставки та ін. Власне С. А. Таранушенко поповнив експозицію музею кількостями іконами, сотнею килимів, великою кількістю зразків кераміки, різьби, порцеляни тощо.

У 1920-ті роки – період війн та лихоліття – нагальною стала проблема збереження рухомих і нерухомих пам'яток історії та культури, – їх треба було описувати, вивчати, реставрувати, створювати нормальні умови для їхньої збереженості. Працюючи в установах, що займалися охороною старожитностей, С. А. Таранушенко намагався зберегти від руйнації спорожнілі маєтки, перешкоджав вивезенню мистецьких пам'яток за кордон, опирався переплавленню для потреб індустріалізації знаменитих козацьких дзвонів, клопотався про виділення коштів на ремонти та реставрації. Він особисто виїжджав для огляду і визначення завдань охорони цих пам'яток. По Полтавському та Лубенському округах було взято на державний облік 76 монументальних, архітектурних, історико-меморіальних та археологічних пам'яток, зокрема садиба М. П. Драгоманова в Гадячі, будинок у Великих Сорочинцях, в якому народився М. В. Гоголь, тощо. Були збережені монастирі Мгарський біля Лубен, Хрестовоздвиженський у Полтаві, Спасо-Преображенська церква у с. Великі Сорочинці. Деякі з цих споруд, на жаль, до нашого часу дійшли тільки в описах фахівців минулого.

Як завідуючий архітектурно-монументальною секцією Харківського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини (ГУБКОПМИСу) С. А. Таранушенко розробив програму, серед першочергових завдань якої була реєстрація старовинних церков, їх опис, дослідження та охорона, обґрунтовуючи це у своїй пояснюючій записці так: «... старинные деревянные украинские церкви суть единственно-безусловные художественные ценности, дающие украинскому народу право на почетное место в мировом искусстве. ... они самое чистое и яркое отражение народной души. ... И вот с каждым днем деревянных церквей остается все меньше и меньше. Десять лет тому назад их можно было считать на Украине сотнями, теперь их едва наберется несколько десятков» [9]. Для якнайшвидшої реєстрації цих пам'яток він запропонував утворити

архітектурно-фотографічну та креслярську майстерні, які б виконували обміри, плани, креслення, а також відкрити курси реєстраторів з виявлення і фіксації пам'яток. «На архітектурній секції лежить обов'язок провести і прищепити в свідомості широких мас розуміння величезної цінності для нас і величезного значення для майбутніх поколінь творчості наших предків в області архітектури і монументального живопису...», – пророчно зауважував С. А. Таранушенко [10].

У середині 30-х років радянська держава приступила до планомірного винищення релігійних організацій та священнослужителів, а разом з ними й культових будівель. У 1933 р. припинили своє існування мистецтвознавчі кафедри у Києві та Харкові.

14 жовтня 1933 р. у сфабрикованій органами ДПУ УСРР справі так званого «Російсько-українського фашистського блоку» С. А. Таранушенка заарештували, звинувачуючи його у підготовці збройного повстання з метою повалення радянської влади в Україні, а Музей українського мистецтва ліквідували. Той факт, що С.А. Таранушенко під час експедицій найбільшу увагу приділяв вивченню архітектури церковної старовини, також фігурував у звинуваченнях науковця і трактувався як антирадянська діяльність [11]. Після звільнення в 1936 р. вчений працював у Курській обласній картинній галереї, там же, в Курську, пережив окупацію, ховаючи невивезені експонати, а після війни організував у відновленій галереї художні виставки, друкував статті про мистецтво [12] тощо. У 1950–1953 рр. завідував фондами Астраханської картинної галереї. У 1953 р. переїхав до Києва, де працював спочатку в Академії архітектури, а згодом – у Музеї архітектури, у відділі з вивчення історії українського мистецтва та народної творчості, продовжуючи вивчати українську народну і монументальну дерев'яну архітектуру, живопис, прикладне мистецтво та ін.

І після виходу на пенсію 1 травня 1963 р. С. А. Таранушенко продовжував займатися науковою роботою. 30 січня 1974 р. на засіданні Вченої ради Державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР було розглянуте питання про рекомендацію до друку його монографії «Житло старої Слобожанщини». В основу видання були покладені матеріали, зібрані в 1920–1929 рр. під час експедицій, які проводила Комісія з вивчення українського народного дерев'яного будівництва. У монографії репрезентовані пам'ятки народного хатнього будівництва, представлені їхні обміри та фотографії, використані історичні та архівні документи [13]. На жаль, значна частина будівель збереглася лише на старих фото.

Останньою роботою С. А. Таранушенка, що побачила світ у 1976 р., стала монографія «Монументальна архітектура Лівобережної України». «Унікальна праця Степана Таранушенка є невичерпним "кладезем мудрості"»

не тільки для істориків, мистецтвознавців, етнографів, психологів – дослідників таємниць мистецької творчості, але й для всіх творчих працівників в галузі архітектури... Кожний вдумливий архітектор, в якого не згасла іскра творчого горіння, знайде в цій книзі невичерпне джерело думок і знахідок, відкриє для себе і пізнає принципи побудови споруди в плані, організації її структури, ритміку розгортання об'ємів і розкриття простору» – таку характеристику у своїй передмові до видання дав Г. Н. Логвин. «Цій книзі, – продовжує він, – забезпечено довге життя... Вона збагатить світову архітектурно-мистецьку науку, навряд чи тепер буде можливим применшення або замовчування внеску українського народу до скарбниці світової архітектури, яку, в свою чергу, вже не можна буде розглядати без цього внеску» [14]. Цінність цієї праці полягає в тому, що всі обміри були зроблені автором тоді, коли пам'ятки ще існували: у ній надано обміри близько 100 пам'яток народної архітектури та понад 150 креслень дерев'яних споруд Лівобережжя. З приводу видання монографії «Монументальна архітектура Лівобережної України» М. Бажан у листі до видавництва «Будівельник» писав: «Вихід у світ цієї книги матиме... величезне значення для розвитку і дальшого поглиблення студій з історії українського мистецтва, української архітектури і будівництва...» і звертався до директора видавництва з проханням прискорити «... і зробити все потрібне для якнайліпшої якості цього видання» [15].

Свій архів С. А. Таранушенко перевіз із Харкова до Києва і в 1973–1975 рр. власноруч передав до відділу рукописів ЦНБ АН УРСР (нині Інститут рукопису НБУВ). На жаль, до академічної бібліотеки надійшов не весь архів мистецтвознавця – частина документів була втрачена, коли С. А. Таранушенко перебував на засланні, частину він передав у різні музеї, зокрема до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва та Музею імені Т. Г. Шевченка [16], частину подарував приватним особам, зокрема І. Стешенку, В. Пуцку, М. Бажану та іншим своїм друзям та знайомим [17]. Можна лише уявити собі загальний обсяг фонду вченого, якщо навіть те, що було описане та сформоване в справі в Інституті рукопису нараховує 6285 одиниць зберігання.

Представимо тільки те, що так чи інакше стосується теми наших студій. Це, зокрема, Пам'ятки мистецтва старої Слобожанщини (1920–1922); Музей українського мистецтва у Харкові (1928); Селянське житло південної Слобожанщини (1931–1958); Народное зодчество Западной Украины (1941); Урядові будівлі Гетьманщини XVIII ст. (1955); Вітряки (1957); Поліське народне житло (1959); Кам'яниця Константиновича в Чернігові (1961); Житло старої Слобожанщини (1973); Харківський Покровський собор – пам'ятка Слобожанської культури XVII ст. (1973); Найстаріша

пам'ятка дерев'яної монументальної архітектури Лівобережної України (церква Троїці в Пакулі) (1973); Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України (б. д.) [18] та багато ін.

Значну частину архіву представляють матеріали з переліком населених пунктів, де зроблені обміри; статті та нотатки про пам'ятки мистецтва та архітектури Києва і Київщини, Волині, Поділля, Полтавщини, Слобожанщини, Чернігівщини, Полісся, Закарпаття, про подорожі Слобожанщиною; обміри, малюнки, фотографії до праць «Хати Лебедина», «Дерев'яне будівництво Лівобережної України XVIII ст.», «Архітектура урядових будівель Лівобережної України XVIII ст.» [19].

Крім того, у фонді фундатора мистецького вивчення творчості українського народу зберігаються документи з іконографії, зразки надгробків на старому єврейському кладовищі у Кам'янці-Подільському; матеріали до історії українського селянського мистецтва; звіти та щоденники про відрядження очолованих ним експедицій з вивчення пам'яток монументальної дерев'яної церковної архітектури, мурованої культової архітектури, малярства та золотарства на Полтавщині, Чернігівщині, Слобідській Україні, Закарпатті, Запоріжжі, Поліссі тощо.

Наостанок хочеться зацитувати В. Пуцка, який справедливо відзначив, що неможливо «...охопити одним поглядом все, що встиг зробити для розвитку українського мистецтвознавства Стефан Андрійович Таранушенко» [20].

Список використаних джерел

1. Предварительный отчет о командировке в Зарзму, Чуле и Сапару // С. А. Таранушенко. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918–1932 рр. – Х., 2011. – С. 193.
2. ІР НБУВ, ф. 278, од. зб. 408–1329.
3. Косміна Т. Вчений-новатор, патріарх українського мистецтва // С. А. Таранушенко. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918–1932 рр. / упоряд. О. О. Савчук. – Харків, 2011. – С. 243.
4. Січинський В. Рец. на: Пам'ятки українського мистецтва. Будівництво. Таранушенко С. Хата по Єлисаветинському пр. під ч. 35 в Харькові. Обміри та рисунки В. Троценка // С. А. Таранушенко. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918–1932 рр. / упоряд. О. О. Савчук. – Харків, 2011. – С. 230.
5. ІР НБУВ, ф. 278, од. зб. 5985, 6245, 6246, 6249.
6. Там само, од. зб. 7.
7. Там само, од. зб. 4–6.
8. Сергій Білокінь. Велетень мистецтвознавства // Пам'ятки України. – 1989. № 3. – С. 14.
9. ІР НБУВ, ф. 278, од. зб. 1354, арк. 7–8.

10. Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні. 1917–1941 рр. Ч. I. 1917 р. – середина 20-х років. – К., 1995. – С. 87.
11. Чернікова І. С. А. Таранушенко – видатний пам'яткознавець... // С. А. Таранушенко. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918–1932 рр. / упоряд. О. О. Савчук. – Харків, 2011. – С. 279.
12. ІР НБУВ, ф. 278, од. зб. 1408–1410, 1607–1608.
13. Там само, од. зб. 1656–1657.
14. Там само, од. зб. 1666.
15. Там само, од. зб. 1664.
16. Там само, од. зб. 6222.
17. Там само, од. зб. 6223.
18. Лисоченко І. Д., Маср Т. Г. Таранушенко Стефан Андрійович // Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник. – К., 2002. – С. 532–533.
19. ІР НБУВ, ф. 278, од. зб. 989–1326.
20. В. Г. Пуцко. С. А. Таранушенко : шістдесят років, присвячених мистецтвознавству // С.А. Таранушенко та проблеми вивчення мистецтва Слобожанщини XVIII–XIX століть: тези доп. та повідомл. наук.-теор. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. Стефана Андрійовича Таранушенка (1889–1976). – Суми, 1989. – С. 3.

References

1. Taranushenko, S. A. (2009). Predvaritelnyi otchet o komandirovke v Zarzmu, Chule i Saparu [Preliminary report on a working trip to Zarzma, Chula and Sapara]. In *Naukova spadshchyna. Kharkivskiy period. Doslidzhennia 1918–1932 rr.* [Scientific heritage. Kharkiv period. Research of 1918–1932] (O. O. Savchuk, Comp., p. 193). Kharkiv. [In Ukrainian].
2. Fond 278, Units 408–1329. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. Kosmina, T. (2011). Vchenyi-novator, patriarch ukrainskoho mystetstva [Scientist-innovator and patriarch of Ukrainian art]. In S. A. Taranushenko, *Naukova spadshchyna. Kharkivskiy period. Doslidzhennia 1918–1932 rr.* [Scientific heritage. Kharkiv period. Research of 1918–1932] (O. O. Savchuk, Comp., p. 243). Kharkiv. [In Ukrainian].
4. Sichynskiy, V. (2011). Review of Pamiatky ukrainskoho mystetstva. Budivnytstvo. Taranushenko S. Khata po Yelysavetynskomu provulku pid chyslom 35 v Khar-kovi. Obmiry ta rysunky V. Trotsenka. In S. A. Taranushenko, *Naukova spadshchyna. Kharkivskiy period. Doslidzhennia 1918–1932 rr.* [Scientific heritage. Kharkiv period. Research of 1918–1932] (O. O. Savchuk, Comp., p. 230). Kharkiv. [In Ukrainian].
5. Fond 278, Units 5985, 6245, 6246, 6249. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
6. Fond 278, Unit 7. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
7. Fond 278, Units 4–6. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
8. Serhii Bilokin. Veleten mystetstvoznavstva [Serhii Bilokin: a giant of art studies] (1989). In *Pamiatky Ukrainy* [Artifacts of Ukraine]. No. 3, p. 14. [In Ukrainian].

9. Fond 278, Unit 1354, pp. 7–8. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. Nestulia, O. (1995). *Dolia tserkovnoi starovyny v Ukraini. 1917–1941 rr.* [Destiny of church antiquity in Ukraine. 1917–1941]: Part 1. 1917 r. – seredyna 20-kh rokov [1917 – mid-20th years] (p. 87). Kyiv. [In Ukrainian].
11. Chernikova, I. (2011). Taranushenko – vydatnyi pamiatkoznavets... [Taranushenko as a famous monuments researcher...]. In S. A. Taranushenko, *Naukova spadshchyna. Kharkivskiyi period. Doslidzhennia 1918–1932 rr.* [Scientific heritage. Kharkiv period. Research of 1918–1932] (O. O. Savchuk, Comp., p. 279). Kharkiv. [In Ukrainian].
12. Fond 278, Units 1408–1410, 1607–1608. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
13. Fond 278, Units 1656–1657. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
14. Fond 278, Unit 1666. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
15. Fond 278, Unit 1664. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
16. Fond 278, Unit 6222. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
17. Fond 278, Unit 6223. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
18. Lysochenko, I. D., Maier, T. H. (2002). Taranushenko Stefan Andriiovych [Taranushenko Stefan Andriiovych]. In *Osobovi arkhivni fondy Instytutu rukopysu: putivnyk* [Personal archival fonds of the Institute of Manuscript: reference book] (pp. 532–533). Kyiv. [In Ukrainian].
19. Fond 278, Units 989–1326. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
20. Putsko, H. (1989). S. A. Taranushenko: shistdesiat rokov, prysviachenykh mystetstvoznavstvu [S. A. Taranushenko: sixty years devoted to art studies]. In S. A. *Taranushenko ta problemy vyvchennia mystetstva Slobozhanshchyny XVIII–XIX stolit: tezy dopovidei ta povidomlen naukovo-teoretychnoi konferentsii, prysviachenoj 100-richchiu vid dnia narodzhennia Stefana Andriiovycha Taranushenka (1889–1976)* [S. A. Taranushenko and issues of the study of art of the 18th–19th centuries Slobozhanshchyna: proceedings of the scientific and theoretical conference on the 100th anniversary from the birth of Stefan Andriiovych Taranushenko (1889–1976)] (p. 3). Sumy. [In Ukrainian].

Stepchenko Olha Petrivna,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Personal archival fond of S. A. Taranushenko from the fonds of the Institute of Manuscript of VNLU as a source on the history of Ukrainian common monumental and residential construction.

The article presents general characteristics of the composition and contents of documents from the personal archive of a famous historian of Ukrainian common art and architecture, a scientist and source studies expert, an enthusiast of museum affair

S. A. Taranushenko. It covers the history of its acquisition in the fonds of the Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. Through the biographical background, the author analyzes a complex of materials on the history of Ukrainian common construction of both sacral and residential buildings. The paper presents methods of S. A. Taranushenko's work on the composition of descriptions of the objects of Ukrainian common architecture, in particular, the work sheets developed by S. A. Taranushenko himself, necessary measurements, photographs, complexes of drawings, studies of archival documents, analysis of social and material prerequisites for construction, etc. In the aspect of the topic of the research, the activity of S. A. Taranushenko as a museum researcher is reviewed. Main works of S. A. Taranushenko on the history of common architecture deposited in the Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, in particular his last monograph of 1976 "Monumental Architecture of Left-Bank Ukraine" and working materials for it, which illustrate the researcher's creative process, are announced.

Key words: S. A. Taranushenko, personal archival fond, Institute of Manuscript of VNLU, Ukrainian common monumental and residential construction.

Степченко Ольга Петровна

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Личный архивный фонд С. А. Таранушенко из фондов Института рукописи НБУВ как источник по истории украинского народного монументального и жилищного строительства.

В статье представлена общая характеристика состава и содержания документов личного архива известного историка украинского народного искусства и архитектуры, ученого-искусствоведа, энтузиаста музейного дела С. А. Таранушенко, освещена история его поступления в фонды Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. На биографическом фоне проанализирован комплекс материалов по истории украинского народного строительства как монументальных, так и жилых сооружений. Представлена методика работы С. А. Таранушенко над созданием описаний образцов народной архитектуры Украины, в частности разработанные им самим анкеты, необходимые обмеры, фотографирование, комплексы чертежей, изучение архивных документов, анализ социальных и материальных предпосылок строительства и др. В аспекте исследуемой темы раскрыта деятельность С. А. Таранушенко как музейоведа. Проанонсированы основные труды С. А. Таранушенко по истории народной архитектуры, которые хранятся в Институте рукописи НБУВ, в частности его последняя монография 1976 г. – «Монументальна архітектура Лівобережної України» – и рабочие материалы к ней, освещающие творческий процесс исследователя.

Ключевые слова: С. А. Таранушенко, личный архивный фонд, Институт рукописи НБУВ, украинское народное монументальное и жилищное строительство.